

La caiguda de la taxa de fertilitat, l'augment de l'esperança de vida i els canvis en les estructures familiars obliguen a revisar les polítiques públiques.

Crisi de natalitat i diversitat familiar

Dossier Crisi de natalitat i diversitat familiar

4-9

Pau Miret

La crisi de natalitat i el seu impacte demogràfic a l'àrea metropolitana de Barcelona

10-14

Elisa Stinus

Les polítiques familiars com un assumpte públic, estratègic i rendible

16-20

Diana Marre

Reconèixer i integrar la diversitat familiar

22-25

Itxasne Atanes

Les arrels emocionals de la crisi de natalitat

26-30

Christel Keller

Comunitats de criança: una alternativa en expansió

32-36

Octavio Salazar

Paternitats en trànsit, homes per transformar

**Les polítiques
familiars com un
assumpte públic,
estratègic
i rendible**
Elisa Stinus

Seguint el model dels països nòrdics, les polítiques d'infància i família haurien d'actuar en quatre àmbits: l'etapa de zero a tres anys, l'impuls

de l'escola com a clau per a la conciliació familiar i la garantia d'oportunitats, el paper de les empreses en matèria de flexibilitat horària i el rol fonamental de l'esfera comunitària, que ha d'omplir el buit deixat per la desaparició de la família extensa.

Moltes famílies, mentre estàvem confinades amb infants a casa el març del 2020, vam poder continuar exercint les nostres professions a través del teletreball. La tranquil·litat pel vessant laboral anava, però, de bracet de la incertesa sobre com sostenir, al mateix temps, la criança sense les escoles en funcionament. La conciliació de la vida familiar i laboral de les persones amb infants a càrrec es converteix en un joc de malabarismes al llarg de l'any, i aquesta situació d'emergència provocada per la irrupció de la covid va generar encara més malestars.

Fins i tot per a les parelles, entorn on la corresponsabilitat és la norma, va ser molt angoixant la sensació de temps laborals i de criança trepitjats els uns pels altres, sense fronteres clares i amb l'única certesa que no estàvem abordant cap d'aquestes esferes de manera satisfactòria (per no parlar de l'absència de temps personal). Tot i aquests malestars, la pandèmia sí que ha obert una escletxa de llum, ja que s'ha començat a donar visibilitat a les cures en l'agenda pública. Sembla que el suport a la família està deixant de ser un assumpte privat per passar a ser, cada cop més, una qüestió pública que pertany, també, a la societat en conjunt.

La futura Llei de famílies i la corresponsabilitat de l'Estat als països nòrdics

Sovint ens preguntem per què ara es tenen menys fills i filles. Entre altres raons, hi ha parelles que decideixen no tenir-ne, i d'altres que no s'ho poden permetre. Tal com indica l'informe *Evolving family models in Spain*¹, Espanya té una de les taxes de fertilitat més baixes (1,2 criatures per dona versus 1,6 als països de l'OCDE el 2021), tot i haver tingut una de les més altes en la segona meitat del segle xx. El mateix informe indica que la despesa pública en infància i famílies tampoc és suficient (1,3% del PIB versus 2,1% als països de l'OCDE el 2019).

Fruit d'aquestes dades, i amb l'objectiu de fer de la família un afer públic, el Projecte de llei de famílies del Govern espanyol², que encara no ha pogut ser aprovat —amb l'excepció d'algunes mesures— a causa de l'avançament electoral, va en la direcció correcta. La futura llei reconeix la diversitat de famílies presents en la societat, i fa referència a necessitats específiques que poden tenir les que són monoparentals o les que tenen infants amb discapacitat, i posa en evidència que el país viu una emergència de conciliació que genera traves importants per formar una família. La corresponsabilitat de les administracions públiques és imprescindible per socialitzar la criança i anar-nos equiparant amb altres països europeus.

De fet, els països nòrdics són un exemple de com l'Estat pot exercir un rol de corresponsabilitat amb l'impuls de polítiques familiars. La incorporació massiva de les dones al món professional en aquests països, dècades abans que a Espanya, va fer que es trobessin més d'hora amb les dificultats d'una societat en la qual es començava a trencar la divisió de gènere basada en l'especialització de les tasques laborals i de cura. Mentre que els països del sud d'Europa ens hem caracteritzat per un fort pes de la

Elisa Stinus Bru de Sala

Doctora en Polítiques Públiques i Transformació Social per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i investigadora de l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona. La seva tesi doctoral analitza les polítiques de conciliació personal, familiar i laboral a Espanya, Catalunya i Noruega, amb una estada de recerca a la Universitat d'Oslo. Ha treballat en l'àmbit de les polítiques d'usos del temps, i en infància, educació, gènere i conciliació laboral i familiar. Té especial interès en el vincle entre el coneixement i l'acció a l'hora d'afavorir polítiques públiques basades en l'evidència i en la col·laboració i deliberació amb els principals actors implicats.

de les dones, i la corresponsabilitat en la parella beneficia que es vulguin tenir més fills o filles. Espanya ha començat a destacar en aquest àmbit, i ja s'està expressant la voluntat d'avançar cap a permisos parentals de sis mesos per a cada progenitor o d'implementar una prestació econòmica universal per a la criança.

En segon lloc, els serveis que giren al voltant de l'escola són clau per contribuir a la conciliació familiar i, al mateix temps, garantir oportunitats educatives enriquides per a tots els infants. Estem parlant de

El teletreball i la flexibilitat horària no estan exempts de dificultats: l'esfera laboral pot envair la vida quotidiana i penalitzar el temps familiar i personal.

les tardes, amb activitats extraescolars de reforç, esportives i culturals a l'abast de totes les famílies i amb uns horaris saludables per a la infància. Fem referència també als períodes de vacances en què els infants tenen més del doble de dies lliures que els seus progenitors i, novament, calen opcions de

temps enriquit i temps lliure entre iguals, en col·laboració amb les entitats d'educació en el lleure. Les escoles també poden esdevenir equipaments dels barris, amb patis oberts els caps de setmana o espais d'intercanvi per facilitar el temps en família.

Països com Portugal ens mostren els beneficis que té la concepció de l'educació a temps complet, tant per a l'èxit educatiu dels infants com per a la conciliació familiar. El temps fora de l'escola ha de formar part de la política pública si pretenem que tenir família sigui una opció viable per a les persones que desenvolupen una professió, i no volem generar diferències entre els mateixos infants ni deixar espai perquè el seu temps estigui ocupat amb les pantalles, fet que té conseqüències greus per a la salut.

En tercer lloc, les empreses també hi tenen molt a dir, amb el consens dels agents socials i l'impuls de les administracions. Si amb la pandèmia de la covid vam veure que les cures es feien visibles, vam ser conscients, alhora, que el món laboral no havia de basar-se en la presencialitat. El teletreball i la flexibilitat horària van començar a introduir-se en moltes empreses, i això va posar en evidència que per ser productius no cal que tothom sigui al mateix espai al mateix temps. Aquest avanç cap al treball híbrid, en el qual s'han produït alguns retrocessos, no està exempt de dificultats; de la mateixa manera que la vida personal pot entrar virtualment a la feina, l'esfera laboral també pot introduir-se en

Els avis i les àvies no són les figures a qui correspon fer una feina de cura intensiva i, per això, les famílies necessiten múltiples suports.

la vida quotidiana i penalitzar el temps familiar i personal. Per aquesta raó, haurem de continuar treballant aspectes com la desconnexió digital efectiva, en línia amb països com França, que van ser pioners en la seva legislació. O aprendre a gestionar equips en remot, posar en valor el treball per objectius

més que no pas les hores de presència, i reservar els espais presencials per a aquells moments en els quals el treball compartit sigui necessari i enriquidor.

També estem immersos en un debat sobre la reducció de la jornada laboral, i trobem experiències pilot a Bèlgica o al nostre país sobre la setmana de quatre dies o de trenta-dues hores amb el mateix salari. Caldrà estudiar-ne els avantatges i inconvenients i veure com es poden compensar aquells sectors on hi ha més dificultats, però assumint que les societats que avancen cap a un major benestar necessiten un equilibri millor entre el temps de cura, el laboral i el personal.

I, en quart lloc, l'esfera comunitària i les famílies també hi tenen un rol fonamental. Amb la desaparició de la família extensa, la xarxa comunitària i l'intercanvi entre famílies contribueixen a crear un nou escenari que cal incentivar des de l'àmbit públic. La idea de la ciutat dels quinze minuts, sorgida a París, valora la proximitat com a espai on es poden conjugar el temps per viure, per treballar, per aprendre, per a la cura, per a la provisió de serveis o per gaudir. Aquestes ciutats són més amables per a les famílies i els infants, i ajuden a donar-se suport mutu en moments en què els pares o les mares no poden ser-hi presents.

Els avis i les àvies no són les figures a qui correspon fer una feina de cura intensiva i, per això, les famílies necessiten múltiples suports. Evidentment, aquests suports també passen per la corresponsabilitat en la parella, ja que necessitem mares i pares presents, i reequilibrar la distribució de poders entre la llar i el món laboral. En aquest sentit, els pares i les mares també podrien rebre més suport a través de l'adquisició d'habilitats parentals per aprendre a gestionar el que implica tenir fills i filles, per poder conjugar la parella amb l'àmbit de la cura i el gaudi personal, i aprendre a donar lloc a l'espai que ocupen el grup i també l'individu en el si de la família.

Tornant als aprenentatges que ens va portar un moment tan convuls com la pandèmia, s'ha obert una escletxa per redefinir el paper de les famílies en la societat i el rol que hi han de tenir les esferes pública, laboral, comunitària i individual. La futura Llei de famílies, amb una visió holística, o experiències que trobem tant en l'àmbit internacional com estatal i local ens fan pensar que podem ser optimistes sobre el futur d'aquesta política pública. Es tracta d'una qüestió estratègica i rendible, una inversió per avançar cap a una societat on la família esdevingui un espai confortable i on la suma d'identitats (personal, laboral o de cures) no generi tensions, sinó benestar.